2. Бурназова В. Вплив технологій гейміфікації на акторсько-глядацьку комунікацію в контексті розвитку сучасного сценічного мистецтва. *Часопис Національної музичної академії України ім. П.І.Чайковського*. 2024. № 3(64). С. 44–59. https://doi.org/10.31318/2414-052X.3(64).2024.314742

3. Соболєвська С. О. Дигіталізація театрального мистецтва як засіб збереження культурної спадщини. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2025. № 3. С. 44–48.

4. Хвостова Т. В. Сучасний український театр у вимірі інтернет-культури. *Культура і сучасність : альманах*. 2023. № 2. С. 39–43.

5. 10 думок акторки Оксани Жданової. Театр Франка. 15.02.2024. URL: https://ft.org.ua/news/10-dumok-aktorki-oksani-zdanovoyi-uk (дата звернення: 27.03.2026).

УДК. 792:159.9:316.77
ORCID https://orcid.org/0009-0003-6092-1936

СЦЕНІЧНИЙ ОБРАЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Торяник Д.С., здобувач вищої освіти
Науковий керівник – Бурназова В.В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: сценічний образ, культурна ідентичність, глобалізація, сценічний костюм, візуальні комунікації, штучний інтелект, національна ідентичність, театральна семіотика, культурна глобалізація, монокультуризація, цифрові медіа, автентичність, перформативні мистецтва, експертна етика, культурно-мистецькі проєкти.

В умовах фінансування культурних ініціатив та загострення конкурентного середовища між проєктними заявками питання прозорості й етичної обґрунтованості експертного оцінювання набуває принципового науково-практичного значення. Разом із тим існуючі процедури рецензування проєктів мистецького та креативного спрямування виявляють системну вразливість до проявів неформального регуляторного впливу. Відсутність норм професійної етики експертної діяльності в гуманітарному секторі створює передумови для ерозії інституційної довіри, зниження мотиваційного потенціалу ініціаторів культурних проєктів і делегітимізації самого інституту відкритої державної та донорської підтримки культури.

Категорія справедливості в контексті експертної практики передбачає дотримання суб'єктом оцінювання принципу рівної поваги до

всіх учасників культурно-комунікативної взаємодії, а також належне визнання внеску та досягнень інших акторів культурно-мистецького процесу. Зазначений принцип охоплює нормативний вимір міжпрофесійної взаємодії з колегами-митцями, учасниками проєктних команд, реципієнтами культурних послуг і суб'єктами фінансової підтримки. Таким чином, справедливість постає як наскрізна регулятивна цінність у системі міжособистісних відносин культурно-мистецької сфери, що змістовно корелює з іншими базовими етичними принципами професійної діяльності [1].

Традиційні складові культурної ідентичності – наративні структури, символічні системи, архітектурні, музичні та візуальні архетипи – утворюють семіотичну основу естетики візуальних медіа, реалізуючи функцію соціокультурного кодування та трансляції смислів у міжпоколінньому вимірі. Однак імплементація новітніх технологій, зокрема систем штучного інтелекту, у процеси кінопродюсерства, сценарного письма та візуального дизайну актуалізує проблему автентичності зазначених культурних елементів. З одного боку, технології ШІ мають потенціал до демократизації кіновиробництва, розширюючи інструментарій стилізації та сприяючи збереженню локальних мов і культурних практик. З іншого боку, використання об'єктів культурної спадщини – сценарних текстів, голосових і візуальних даних – для тренування нейромережевих моделей становить суттєву загрозу авторським правам і породжує контент, що імітує зовнішні форми ідентичності, проте позбавлений її глибинного культурного контексту та суб'єктної унікальності.

В умовах цифровізації та глобалізації культурний простір дедалі виразніше постає як поле напруги між локальним і універсальним. Візуальні комунікації, що охоплюють дизайн, медіа, рекламну індустрію, цифрове мистецтво, кінематограф і соціальні мережі, функціонують як один із найбільш дієвих механізмів конструювання та трансляції культурної ідентичності. Водночас в умовах домінування комерційних естетик у глобальному візуальному потоці культурні коди окремих спільнот зазнають розмивання або редукуються до суто декоративного рівня репрезентації. Разом із тим саме візуальна мова здатна забезпечити збереження та повноцінну репрезентацію культурної ідентичності через реінтерпретацію традиційних символів, мотивів і естетичних принципів у синтезі з новітніми технологічними інструментами – цифровими медіа, генеративним ШІ, технологіями VR/AR та алгоритмічного дизайну.

Попри декларовану орієнтацію технологічних рішень на подолання когнітивних і практичних обмежень людини, індивід у цифровому середовищі дедалі частіше опиняється поза власним темпоральним досвідом. Колосальний масив даних, що генерується та цілеспрямовано адресується користувачеві, перевищує когнітивні можливості його опрацювання, унеможливлюючи рефлексивне ставлення як до інформації,

так і до самого себе. Технології, впроваджені без належного регуляторного та освітнього супроводу, трансформувались із засобу розв'язання проблем на механізм уніфікації культурних практик, формуючи передумови для становлення глобальної монокультурної генерації з редукованою культурною суб'єктністю [2].

Сценічний костюм функціонує як візуальний метатекст вистави, що транслює універсальні смислові коди, декодування яких не потребує володіння вербальною мовою постановки. У структурі театральної комунікації костюм виконує сигніфікативну роль, забезпечуючи семіотичну реалізацію характеристик персонажа та його ідейно-смислового навантаження в рамках загальної художньої концепції твору.

Візуальна стилістика вистави набуває характеру маніфестарного висловлювання, що відображає вичерпаність ресурсів дипломатичної саморепрезентації в умовах збройного конфлікту. Естетична мова постановки артикулює колективний афективний стан суспільства, для якого дискурс політкоректного обстоювання права на самовизначення в контексті російсько-української війни поступається місцем автентичному емоційному регістру – поєднанню екзистенційного болю, праведного гніву та іронічної дистанції як механізму психологічної резистентності [3].

Культурна глобалізація безпосередньо корелює з експансією глобальних культурних продуктів – кінематографічної продукції, музичної індустрії та лінгвістичних систем (зокрема, домінування англійської мови як lingua franca), що чинить трансформативний вплив на локальні культурні середовища. Разом із тим зазначені процеси можуть індукувати компенсаторну реакцію у вигляді актуалізації інтересу до збереження національної культури, мови та традиційних практик. Явище ренесансу національних культур закономірно фіксується в суспільствах, що зазнають культурних втрат внаслідок глобалізаційного тиску. Показовим прикладом слугує Україна, де спостерігається цілеспрямоване відновлення національного мовного середовища та культурної ідентичності, що виявляється у популяризації української мови, реактуалізації традиційних свят і зростанні суспільного інтересу до національної літератури.

Глобалізація як системний процес здатна одночасно виступати чинником консолідації національних ідентичностей і джерелом міжкультурної конфліктності. В умовах зіткнення культурних груп із відмінними системами цінностей і поведінкових практик виникають стійкі зони соціокультурної напруги. Зокрема, міграційні потоки з країн Близького Сходу до держав Європейського Союзу генерують комплекс соціальних і культурних суперечностей, пов'язаних із розбіжностями у релігійних настановах, концепціях прав жінок і ліберальних нормативних засадах.

В аналітичному вимірі національних ідентичностей глобалізація може відігравати роль каталізатора відродження національних традицій, що наочно демонструє постнезалежний розвиток України.

Національна ідентичність у культурологічному розумінні є системоутворюючим конструктом, що інтегрує спільноту в єдину націю через консолідуючі чинники спільної історичної пам'яті, мови та традиційних практик. Вона не є самодостатньою категорією, а функціонує як пріоритетний напрям державної культурної політики [4]. Нормативно-правова база України містить положення щодо державної підтримки збереження та розвитку національної ідентичності як стратегічного завдання культурної політики.

Отже, сценічний образ у сучасному театрі виконує не лише естетичну, а й семіотичну функцію – він є носієм культурних кодів, що транслює ідентичність поза межами мовного бар'єру. В умовах глобалізаційного тиску та домінування комерційних естетик у візуальному медіапросторі традиційні культурні коди локальних спільнот зазнають розмивання або зводяться до декоративного рівня, що актуалізує необхідність їх свідомого збереження та реінтерпретації засобами сучасного мистецтва. Таким чином, глобалізація водночас виступає чинником культурної уніфікації та каталізатором національного культурного відродження.

Список використаних джерел

1. Берковський В., Бурназова В. Етичні аспекти та загрози експертизи культурно-мистецьких проєктів // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки. 2025. № 3. С. 16–25. DOI: https://doi.org/10.31654/2663-4902-2025-PP-3-16-25

2. Столярчук Н., Миленький В. Естетичні виміри культурної ідентичності у візуальних комунікаціях: інтеграція традиційних образів і сучасних технологічних підходів // Актуальні питання гуманітарних наук. 2025. Вип. 93, т. 2. С. 176–186. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/93-2-26

3. Парубочий І. П., Ховпун О. С. Сценічне вбрання в культурній дипломатії: соціокультурологічний аспект // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2025. № 1. С. 140–146.

4. Шевель І. П. Вплив глобалізації на національні культури та ідентичності: соціологічний аналіз процесів примирення // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2025. № 15. С. 121–131. DOI: https://doi.org/10.31866/2616-745X.15.2025.334307